

## MONUMENTE ÎNLĂTURATE, SIMBOLURI ASTĂZI NECESARE

*Virgiliu Z. Teodorescu*

*Monumentele, prin faptul că sunt destinate a perpetua memoria marilor momente ale unei națiuni arăt periodic scara lor morală. Ele indică cel mai înalt punct la care un avânt național a ridicat o generațiune și invită, prin aceasta însuși, generațiunile următoare a face eforturile necesare pentru a se menține sau a se pune la un asemenea nivel.*

Constantin Esarcu<sup>1</sup>

Conjunctura profundelor prefaceri pe multiple planuri ale societății românești în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și primele din veacul următor a generat, printre multe altele, și necesitatea aducerii în forul public a unor reprezentative monumente pentru cinstirea celor care au „Bine meritat de la Patrie !”, formulă consacrată<sup>2</sup> la timpul respectiv pentru a aprecia faptele meritorii ale celor care, prin gând și fapte, au contribuit la realizarea treptelor parcurse spre edificarea statului național independent, unitar al românilor.

Drumul n-a fost ușor, fiind un domeniu cvasi inexistent anterior, însă cei care s-au format la școlile apusului au sesizat profundul impact produs de asemenea prezențe în forul public întru afirmarea conștiinței civice. Printre aceștia s-a situat ca o distinctă personalitate Eugeniu Carada<sup>3</sup>, el însuși în clipele de răgaz acordate cugetării găsind în modelajul în lut posibilități de recreare benefică. Prezență cu contribuții deosebite la respectivele prefaceri ale societății românești s-a implicat în contactarea unor artiști plastici care s-au soldat cu o benefică finalitate, integrând în forul public valoroase și semnificative monumente. În această comunicare ne limităm la a evoca relația durabilă cu sculptorul francez Ernest Henri Dubois<sup>4</sup>, considerând că cele realizate la timpul respectiv au avut menirea de a răspunde unor necesități generate de aprecierea colectivă. Faptele sunt probate, printre altele, de participarea benevolă, printr-o diversitate de modalități, la obținerea sumelor necesare comandării și înălțării respectivelor simboluri.

Deplasările lui Eugeniu Carada în străinătate<sup>5</sup> constituiau prilejuri de dialogare cu artiștii cărora le fuseseră încredințate respectivele comenzi ale comitetelor de inițiativă din România. El nu se limita de a fi cel care constata starea de fapt, etapa elaborării. De la bun început el acorda creatorului modelajului informații de natură istorică, privind comportamentul și fizionomia personajului, pe lângă informațiile verbale transmițându-i și o serie de schițe, desene, inclusiv ale locului de amplasare.

Revenea adesea intervenind acolo unde un detaliu reclama un anumit retuș în așa fel ca la trecerea turnării în gips și apoi în bronz, retușul să fie o componentă a viitorului ansamblu care să capete calitatea de monument de importanță națională în țară, care la contactul cu privitorii să fie mobilizator prin mesajul încorporat.

Anul 2013 consemnează și împlinirea a 150 de ani de la nașterea lui Ernest Henri Dubois, cel care, prin pregătirea și realizările sale, s-a impus atenției contemporanilor săi din Franța și din alte multe părți ale lumii. Conjunctura a generat atât în timpul vieții lui Eugeniu Carada, cât și ulterior, până la finalul vieții sale, raporturi deosebite cu lumea românească. Au fost predilecte două situații deosebit de meritorii prin care a avut prilejul să cunoască oameni și caractere de pe plaiuri românești. Unul a fost generat de comenzile de monumente, iar cel de al doilea, de prezența, la Paris, a tinerilor aflați la studii pentru a deprinde cât mai multe din subtilitățile care urmau să-i impună ca viitori artiști plastici prin specializări după dobândirea unei oarecare experiențe acumulate în procesul creator. Bunele raporturi create s-au manifestat în decursul anilor, artistul francez încredințând tocmai acestor foști elevi ai săi responsabila misiune de a-l reprezenta în România la operațiunile de preluare a viitoarelor componente ale monumentului, despachetare, depozitare, stabilirea legăturilor necesare cu factorii locali (comanditari, administrație, furnizori de servicii și materiale, montarea corectă conform schițelor însoțitoare, legătura cu toți cei implicați în recepția lucrării, dezvelirea, sfințirea simbolului, legătura cu factorii meninți a populariza evenimentul și, în final, transmiterea către creator a răsunetului avut de respectivul eveniment). Ei, acești „ambasadori” acreditați în România, atât până la 1912, cât și ulterior, i-au fost antenele receptoare ale unor eventuale comenzi, antrenându-l pe artist să participe cu machete competitive care deseori au generat viitoarele comenzi.

O selectivă și sumară evocare a lucrărilor elaborate de sculptorul Ernest Henri Dubois pentru România permite, în cazul urmărit, de a determina reconstituirea unor monumente abuziv înlăturate, amintirea următoarelor monumente.

Finalul veacului al XIX-lea, marcat de cele trasate până la ultimele zile ale vieții lui Ion C. Brătianu<sup>6</sup>, reclama aducerea în forul public a unui evocator simbol care, prin amplasarea în zona de intersecție a celor două mari axe rutiere bucureștene, impunea generațiilor viitoare o perpetuă recunoștință la adresa acestui înaintaș și mai ales nobila misiune de a urma în viitor drumul desemnat de viziunea sa. Lucrarea a fost elaborată la Paris, unde au și fost turnate în bronz componentele sculpturale, procedându-se la atenta ambalare și expediere la București. Foști elevi ai sculptorului au contactat pe arhitectul Petre Antonescu<sup>7</sup> care și-a asumat următoarele misiuni: elaborarea proiectului pentru realizarea radierului, a pedestalului, coordonarea lucrărilor de montare și amenajarea zonei limitrofe monumentului care să devină un important nod rutier, perimetrul simbolului devenind un efectiv sens giratoriu al

circulației, care de la an la an se amplifică și diversifică.

S-a lucrat operativ de către săpătorii fundației, realizatorii radierului, de către pietrari, florari care au conferit locului justificata denumire „Piața Ion C. Brătianu”. A venit și ziua dezvelirii, la 18 mai 1903 reunindu-se o mulțime de participanți<sup>8</sup>. Solemnitatea a căpătat o amploare națională<sup>9</sup>. Discursurile au fost urmărite cu multă atenție. Printre cei prezenți s-a aflat, ca în toate etapele premergătoare, cu o contribuție salutară dar întotdeauna înfăptuită cu o totală și premeditată discreție, sufletul acțiunii, Eugeniu Carada, care se considera obligat moral de a îndeplini această misiune asumată încă din 1890.

Monumentul<sup>10</sup> Ion C. Brătianu era înalt de aproximativ 9 metri, avea la bază o zonă circulară surmontată de o masivă platformă pe care erau amplasate în cele patru colțuri componente sculpturale, personaje redată șezând în diverse ipostaze. Pe fața „principală” a trunchiului de piramidă era dăltuit textul “prin mintea, prin inima și brațele noastre. 1851”. Spre acest text priveau trei personaje, o femeie arătând cu mâna stângă textul inscripției celor doi copii care o însoțeau. Sub acest grup, pe o placă de marmură neagră erau scrise cuvintele definitorii: „Lui Ion C. Brătianu. 1903”.

Pe fața estică a trunchiului de piramidă era amplasat un personaj, respectiv un bărbat înaripat, întruchipare a sacrificiilor pentru dobândirea Independenței de Stat a României, iar sub el, o ramură de măslin și consemnat anul 1877. Două basoreliefuri flancau laturile de nord și sud. Pe acest trunchi de piramidă era amplasat un grup format din o femeie, simbolizând recunoștința pentru biruința reputată. Ea ținea Drapelul tricolor, având alături pe Ion C. Brătianu redat în postura de orator cu mâna îndreptată spre dreapta, iar cel de-al treilea personaj, un soldat în uniformă și cu ranița purtată la 1877, surprins cu privea concentrată pe Tricolorul românesc.

Pe plaiurile tutovene bârlădenii au dorit să onoreze pe unul din cei care s-a născut și a urmat primele trepte ale școlarizării în urbea lor. Ca atare, un comitet de inițiativă a acționat pentru strângerea de fonduri și a comandat sculptorului Ernest Henri Dubois o lucrare, definită de către cei care au consemnat evenimentul ca fiind statuie, care să fie simbolul cinstirii la adresa lui George D. Pallade<sup>11</sup>. Lucrarea a ajuns la Bârlad și a fost amplasată<sup>12</sup> în Grădina Publică. La solemnitatea inaugurării organizată la 27 mai 1903 a fost invitat și cel reprezentat. Avea vârsta de numai 46 de ani. Emoția sau o altă cauză neelucidată au condus la decesul său în timpul desfășurării banchetului oferit de către municipalitatea bârlădeană.

Spre finalul respectivului deceniu a modelat și simbolul menit a fi amplasat în centrul „Sălii pașilor pierduți” din Palatul de Justiție din București, pentru a-l evoca pe Eugen Stătescu<sup>13</sup> ai cărui ani ai vieții s-au desfășurat în atmosfera instituției Camerei Deputaților în calitate de stenograf, dar și cea justițiară, el fiind un celebru avocat, prin modul cum realiza pledoariile în instanțele de judecată precum și în postura de ministru al Justiției în România. Monumentul îl reda în picioare, în postura de

pledant. Statuia era amplasată pe un pedestal cilindric, având alăturată și o bancă. La timpul respectiv a fost definit ca „omul de piatră din Palatul Justiției”. Alți hâtri cunoscându-i comportamentul, capacitatea de a audia interlocutorul cu maximă atenție, l-au definit a fi „Sfinxul”, prin analogie cu celebra statuie egipteană.

La 28 noiembrie 1910 a avut loc solemnitatea dezvelirii monumentului Eugen Stătescu.

La 21 iunie 1931 a fost organizată solemnitatea dezvelirii în București a monumentului<sup>14</sup> Take Ionescu<sup>15</sup>, în apropierea casei<sup>16</sup> sale din strada Atena nr. 5, azi strada fiind rebotezată Take Ionescu. Au participat: reprezentantul regelui Carol al II-lea, membrii guvernului, ai Parlamentului. Au luat cuvântul Stelian Popescu, președintele comitetului de inițiativă, Nicolae Iorga, președintele Consiliului de Miniștri, G. Puaux, ministrul Franței la București, contele Szembek ministrul Poloniei la București, Kūuzl Jizersky, ministrul Cehoslovaciei la București, Ciolec Antici, ministrul Jugoslaviei la București, Ion G. Duca, președintele P.N.L., George G. Mironescu<sup>17</sup> în numele P.N.Ț., Octavian Goga în numele Partidului Poporului, I. Ottescu reprezentantul ministerului de Interne, Traian Alexandrescu, decanul Baroului Ilfov, reprezentantul Municipiului București.

Componentele sculpturale ale viitorului monument au fost modelate de sculptorul Ernest Henri Dubois care a apucat să le toarne în gips înainte de deces. Aceste mulaje au fost aduse la București fiind atent manevrate de către fostul elev al maestrului, sculptorul Dumitru Mățăuanu<sup>18</sup> și au fost încredințate spre turnare firmei „Vasile V. Rășcanu”<sup>19</sup> de către președintele Comitetului de inițiativă Stelian Popescu<sup>20</sup>.

Pentru amplasarea monumentului, după obținerea acceptului Primăriei Capitalei, s-a recurs la serviciile arhitectului Paul Smărăndescu<sup>21</sup>, care a proiectat structura platformei și a pedestalului pe care s-au amplasat componentele sculpturale. La buna desfășurare a lucrărilor de asamblare a componentelor sculpturale, conform celor preconizate de către sculptorul care le-a conceput a participat și sculptorul Theodor Burcă<sup>22</sup>.

Monumentul Take Ionescu avea pe o impunătoare platformă, două nuduri, personaje feminine, ușor răsturnate pe spate ținând fiecare câte o amplă cupă înclinată, ce simbolizau<sup>23</sup> apele Nistrului și ale Tisei, este dominantă de pedestalul decorat cu o serie de altoreliefuri și pe care este plasată statuia lui Take Ionescu redat în picioare arătând cu mâna dreaptă spre nord, spre Transilvania.

Solemnitatea dezvelirii a fost stabilită pentru ziua de 21 iunie 1931. A fost prilej de participare masivă atât a locuitorilor Capitalei, a delegațiilor din țară, dar și a unor reprezentanți ai țărilor europene.

În deceniul al patrulea al secolului trecut o inițiativă a ieșenilor a marcat trecerea a 10 ani de la decesul edilului și omului politic Gheorghe G. Mărzescu<sup>24</sup>. Nu avem informația când membrii Comitetului de inițiativă au comandat sculptorului Ernest Henri Dubois realizarea unui monument care să exprime recunoștința celor care l-au cunoscut și apreciat pentru faptele sale. Lucrarea urma să fie amplasată

în municipiul Iași<sup>25</sup>. Artistul a realizat modelarea comenzi însă starea sănătății din anii de la sfârșitul vieții a reclamat ca lucrările de finalizare să fie întreprinse de către sculptorul francez Aimé Octobre<sup>26</sup>. Aducerea acestei lucrări a provocat o diversitate de reacții<sup>27</sup> generate de intenția inițiatorilor de a o amplasa în fața clădirii Palatului Justiției<sup>28</sup> proiectat de către arhitectul Dumitru Ion Berindei<sup>29</sup>, inaugurat după lucrările de finalizare încheiate în anul 1925 când ministru de Justiție era Gheorghe G. Mârzescu. Opozanții nu puteau accepta ca noua lucrare, cu o înălțime net superioară monumentului Ștefan cel Mare să coabiteze pe esplanada din fața Palatului Justiției, astăzi găzduind Palatul Culturii cu importante muzee, biblioteca regională ș.a. instituții culturale. Reacția a determinat amplasarea în Piața Cuza Vodă. Solemnitatea dezvelirii<sup>30</sup> a avut loc la 27 septembrie 1936 pentru a cinsti memoria fostului ministru, fostului primar al Iașului, înmormântat în cimitirul Eternitatea. A fost onorată de participarea membrilor guvernului. Au fost rostite cuvântări de către: mitropolitul Moldovei, Constantin Brătianu, șeful P.N.L. Gh. Tătărescu, președintele Comitetului de inițiativă, Constantin Toma, secretarul Comitetului, primarul Racoviță care a preluat acest simbol în zestrea comunității ieșene. Din păcate existența i-a fost de scurtă durată deoarece prin preluarea puterii din septembrie 1940 una din măsurile represive instaurată dictatorial de către legionari a fost înlăturarea din forul public a tuturor simbolurilor ce le lezase existența. Măsura era predilectă la soarta simbolurilor evocatoare a lui Ion G. Duca<sup>31</sup> și lui Gheorghe Gh. Mârzescu. Toate după înlăturare se expediau la Arsenalul Armatei pentru topire<sup>32</sup>.

Gheorghe Gh. Mârzescu fusese considerat indezirabil de către extremiștii dreptei ca urmare a modului cum, în calitate de ministru al justiției, a elaborat textul *Legii persoanelor juridice*, adoptată la 6 februarie 1924, prin care s-a autorizat, de facto, desființarea partidelor și organizațiilor extremiste. De asemenea, a fost inițiatorul *Legii privind dobândirea și pierderea naționalității române* adoptată de Parlamentul României la 24 februarie 1924, precum și a *Legii pentru reprimarea unor infracțiuni contra liniștii publice* adoptată de Parlamentul României la 18 decembrie 1924, care pedepsea pe toți acei care, singuri sau în cârdășie cu alții, pregăteau sau executau crime contra persoanelor sau proprietății. Toate aceste prevederi au conferit organelor Ordinii publice posibilitatea reprimării acțiunilor ce întinau raporturile în societatea românească.

Am prezentat sumar aceste obiective care i-au solicitat sculptorului francez Ernest Henri Dubois implicarea în opera de înzestrare a forului public românesc cu lucrări care, tematic, au evidențiat oameni și fapte, componente notorii ale zbuciumatei istorii naționale. Faptul că tocmai deranjau asemenea prezențe în forul public interesele altora, permanent gata a-și exercita fie persuasiv fie prin forță hegemonia care să impună rapturi teritoriale și care să conducă, printr-o diversitate de procedee la deznaționalizare și alăturare de veneticii cu veleități de noi stăpânitori ai teritoriului național. Ca atare, atât anul 1940, cât și cei din perioada instaurării

stăpânirii eliberatorilor-ocupanți au condus la abuziva distrugere a lor fără a se avea în vedere nici calitatea lor de valori artistice, nici că au fost realizate printr-o operă colectivă, sumele necesare fiind contribuția benevolă a înaintașilor noștri.

Acum în „preziua”<sup>33</sup> Centenarului Marii Uniri este cazul să procedăm cu toată fermitatea pentru a readuce în forul public pentru Capitala României a două din amintitele monumente abuziv înlăturate. Ne referim la monumentele Ion C. Brătianu și Take Ionescu.

Avem un demn exemplu care ne poate fi bună călăuză. Iașul în ultimii ani a „recuperat” prin fapta de bine a unui tânăr sculptor două din simbolurile distruse cu decenii în urmă, dar care au dăinuit în conștiința oamenilor. Cei vârstnici au transmis către cei tineri această poruncă călăuzitoare și mobilizatoare că aceste simboluri sunt necesare și pentru generațiile viitoare.

Tânărul viitor sculptor încă din anii de formare ca artist plastic a auzit de la vârstnici ce a însemnat în forul public prezența Monumentului Unirii, donat în 1927 de către sculptorița Olga Sturdza<sup>34</sup> orașului Iași. Ironie sau acțiune subversivă soarta acestui simbol a fost „pecetluită” în 1940 când, pentru a amplasa monumentul celor trei filozofi<sup>35</sup>, dorit de câteva decenii de a fi o prezență la Iași, s-a procedat empiric înlăturând un alt simbol. Era dezideratul omului de știință, academicianul Ion Petrovici<sup>36</sup> și realizat de sculptorul Constantin Baraschi<sup>37</sup> a fost mutat din fața Palatului Universității monumentul<sup>38</sup> Mihail Eminescu<sup>39</sup> pe platforma monumentului Unirii, ce fusese amplasat la baza bulevardului Copou, azi Carol I. Monumentul Unirii a fost „depozitat”<sup>40</sup> pentru a i se găsi o viitoare reamplasare, însă după 1944 eliberatorii-ocupanți au considerat că prin mesajul încorporat era în totală neconcordanță cu politica lor imperialistă de cotropitori de teritorii ale altor neamuri.

Sculptorul Constantin Crengăniș<sup>41</sup> a adunat, de unde a putut, informații orale și fotografii care l-au ajutat să cunoască până la detaliu cele întreprinse de predecesoarea modelatoare, dăltuitoare în marmură a viitorului monument. Schimbările intervenite în ultimele decenii au permis ca atât opinia publică, cât și edilii Iașului să-i faciliteze procurarea de material, de spațiu de lucru, inclusiv de viitor spațiu de amplasare a monumentului care astfel, după anii de urgisire, prin fapta sa lucrarea înfăptuită redevenea un concludent simbol al demnității naționale. Așa că atunci când în noua piață a Națiunii, creată în fața edificiului care găzduiește Universitatea de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa” din Iași a fost realizată o amenajare urbanistică care concentrează privirile celor care staționează și zăbovesc privind monumentul<sup>42</sup> au posibilitatea de a reflecta și la textele mesajelor ce fac parte din piedestalul respectivului simbol.

Modul cum a fost receptată această „replică” a fost pentru artistul iubitor de istorie un stimulent mobilizator în a proceda la o nouă reconstituire. De această dată fiind vorba despre o lucrare de interior. Construcția proiectată de arhitectul Constantin Iotzu<sup>43</sup> și edificată pentru a găzdui Fundația culturală<sup>44</sup> „Regele Ferdinand I” a preconizat amplasarea într-o nișă remarcabilă de la intrare a prezenței „gazdei”. Ca

atare s-a încredințat în 1934 sculptorului Ion Jalea realizarea unei statui, în raport cu spațiul și înălțimea nișei. Așa a rezultat o valoroasă lucrare care, din păcate după 1947, a fost nu numai înlăturată ci și topită, ani de zile fiindu-i remarcată lipsa, comentată discret ca o provocare ca la momentul oportun să porceadă la refacerea ei. Și din nou sculptorul Constantin Crengăniș, pornind de la o profundă documentare, a trecut la modelarea viitoarei „replici”. Modelarea în lut a fost supusă unor vizionări colegiale, dar și de către puținii vârstnici care aveau în memorie vechea prezență pentru a-i transmite autorului cele pe care le considerau utile pentru o redare cât mai fidelă de la fizionomie și până la postura personajului. Autorul a reușit ca după această etapă să toarne în gips lucrarea. Conjunctura financiară a blocat trecerea la conferirea definitivării prin turnarea în metal. Situația a impus un compromis, dorit a nu fi de lungă durată. Așa s-a ajuns ca gipsul să fie patinat cu bronz, lucrarea fiind integrată astfel în spațiul hărăzit de arhitectul Constantin Iotzu.

Evocând aceste două exemple am speranța că și la nivel de București se pot găsi oameni de inițiativă care prompt să mobilizeze pe cei competenți întru realizarea amintitelor mai sus două monumente. Un Comitet de inițiativă care să coordoneze toate etapele care să conducă ca ele să devină realitate este imperios necesar. O bună conlucrare cu toți factorii administrației culturale poate asigura reușita acestui în prezent deziderat. Sunt convins că din rândurile artiștilor plastici, a arhitecților se pot „mobiliza” la fapta realizării modelării și integrării în forul public asemenea necesare simboluri. Totul este să vrem, cât despre banii necesari mobilizatoare sunt strădaniile lui Constantin Esarcu<sup>45</sup> care cu tenacitate a revendicat fiecărui român „*Dați un leu pentru Ateneu !*” reușind ca în 1888 să asigure realizarea actului cultural întruchipat în reprezentativa construcție, demn simbol al Capitalei României.

Având speranța că acest nou demers va avea cuvenitul răsunet, îmi exprim și pe această cale, regretul că cel din anul 2000 prin efectivă blocare<sup>46</sup> „din ordin” n-a ajuns să declanșeze ce se puteau realiza în cele două decenii în privința atât a recuperărilor, cât și a noilor simboluri create în viziunea acestor ani ai secolului XXI întru cinstirea făuritorilor Marii Uniri.

#### NOTE

1.C. Esarcu, *Rolul monumentelor în istoria unui popor. Monumentul Plevnei. Memoriu citit în ședința Atheneului de la 3/15 noiembrie 1883*, București, 1883, p. 6.

*Să ne cultivăm conștiința Eroică*, în „Poliția Română, București, anul II, nr. 1-2, ianuarie-februarie 1940, p. 2-4.

2. Generația participantă la Revoluțiile de la 1848-1849 a introdus formularea exprimată ca o profundă apreciere la ceas de analiză a omului și faptelor sale la despărțire cu speranță că viitorimea va aprecia cum se cuvine contribuțiile la propășirea României.

3. **Eugeniu CARADA** (29 noiembrie 1836, Craiova, jud. Dolj – 10 februarie 1910). Studii la Craiova, la Colegiul Național și la institutul „Raymond”, apoi la Paris la „Collège de France” în domeniul economic-financiar. La 1860 a revenit în țară cu preocupări pentru presă, economie, predilect finanțist,

cu contribuții la organizarea sistemului bancar din România, la 1881 a fost numit director și vice guvernator al B.N.R., la 21 februarie 1883 ales de adunarea acționarilor director al amintitei bănci, a contribuit la propășirea României, în toate domeniile, inclusiv inițiator și sprijinitor al acțiunilor de ridicare a unor valoroase monumente de for public, om politic liberal, apropiat de Ion C. Brătianu, nu a acceptat funcții cu caracter politic, colecționar de artă, a avut preocupări de modelaj, realizând basorelieful, autor dramatic, publicist.

„Arhivele Olteniei”, Craiova, anul XVI, nr. 89-91, ianuarie-iunie 1937, p. 12-13 Eugeniu Carada a stăruit și contribuit discret la realizarea monumentelor **Mihai Viteazul**, **I.C. Brătianu.**, **C.A. Rosetti**, **al Pompierilor** și **al Goleștilor**.

„Cronica numismatică și arheologică”, anul V, nr. 49-50, București mai –iunie 1924, p. 23 Medalia **Eugeniu Carada**: la 17 februarie 1924 a fost dezvelit în București cu o solemnitate deosebită monumentul financiarului **Eugeniu Carada**, fost guvernator al B.N.R. **Aversul**: profilul capului lui Eugeniu Carada, privind spre stânga, legenda circulară: **EUGENIU CARADA 1836-1910**; **Reversul**: în centru Palatul B.N.R., circular legenda: **BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI** ø 65 mm., argint = 35 exemplare; bronz = 600 exemplare. Gravor I. Prinz. Adresate mulțumiri către M. Omorolu, guvernatorul B.N.R.

Emil W. Becker a modelat medalia comemorativă **Eugeniu Carada** ø 62 și 65 mm. ??? anul. Informație în Arhiva Rodica Filip-Becker

A.N.-D.A.I.C., fond Miron Cristea, dosar **5**, f. 26 = p. 2: I. Lupaș, *Un Antim Ivireanul al zilelor noastre*, în: „Cultura poporului”, Cluj, 6 martie 1924: referință la momentul dezvelirii monumentului ridicat de B.N.R. în cinstea lui **Eugeniu Carada** când conducătorii țării au putut auzi și cuvintele mitropolitului primat Miron Cristea.

A.N.-D.A.I.C., fond Miron Cristea, dosar **15**, f. 36 lista cu cuvântările lui Miron Cristea: în 1924 la dezvelirea monumentului **Eugeniu Carada**, din București; f. 47 textul cuvântării

„Calendarul Minervei pe 1925”, București, anul al XIX-lea, coperta A. Murnu, p. LIX, 20 februarie 1924. Solemnitatea dezvelirii monumentului **Eugeniu Carada**, lângă Palatul B.N.R., în prezența reprezentanților guvernului, și ai organizațiilor culturale din țară.

„Anuarul Ateneului Român pe anul 1936”, București, p. 274 monumentul **Eugeniu Carada** din București realizare a sculptorului Ernest Dubois.

Mihail Gr. Romașcanu, *Eugeniu Carada 1836-1910*, Cuvânt înainte Nicolae Bălănescu, Editura Cartea Românească, București, 1937, XV+363+27 pl., având în frontispiciu precizarea: **Cu prilejul împlinirii unui veac de la nașterea lui Eugeniu Carada apare această lucrare, sub auspiciile Băncii Naționale a României**. [A.N. Biblioteca III 5.804]. La p. 358 monumentul **Eugeniu Carada** din București, realizare a lui Ernest Dubois, pus pe pedestal de elevul său Dimitrie Mățăuanu (macheta). [A.N. Biblioteca III 3.690; A.N.-D.J. Sibiu Biblioteca II 10.098; A.N.-D.J. Prahova, Ploiești Biblioteca II 1.205, inv. 2645/1958].

Nu sunt cunoscute împrejurările dispariției monumentului din forul public, fiind considerat anul 1948 ca moment al înlăturării în condițiile etatizării B.N.R.

Există o informație, fără precizări referitoare la data inaugurării, potrivit căreia va fi **reconstituit** pedestalul și bustul, contract atribuit artistului Ionel Stoicescu. Asta nu este reconstituire ci o acțiune care va cinsti memoria lui Eugeniu Carada în viziunea unui artist al secolului XXI. Eronat se vorbește și de reconstituirea monumentului Regele Carol I, amplasat în fața Fundației Regale. Lucrarea sculptorului Florin Codre este realizată după concepția respectivului artist fiind diferită de lucrarea lui Ivan Mestrovic.

4. **Ernest Henri DUBOIS** (16 martie 1863, Dieppe, Franța – 30 decembrie 1930, Paris).

Atras de tânăr de pictură și sculptură, în 1881 intră la *École des Arts décoratifs* (Școala de Arte decorative) apoi la *Ecole des Beaux-Arts* (Școala națională de Arte frumoase) din Paris, unde a studiat



sculptura cu Henri-Michel-Antoine Chapu și Alexandre Falguière. A studiat și cu Jules Chaplain (1839-1909) și d'Antonin Mercié, al cărui elev preferat a fost. Aceștia l-au călăuzit spre arta monumentală. Astfel a devenit un apreciat sculptor monumentalist, portretist cu lucrări în Franța și în alte țări. A fost invitat în România de către Eugeniu Carada ca să realizeze o serie de lucrări, predilect ale exponenților Partidului Liberal. Menționăm simbolurile: I.C. Brătianu, (distrus după 1947), Eugen Carada (lângă clădirea Băncii Naționale, distrus), Take Ionescu. Eugen Stătescu (în Palatul de Justiție), dr. Alexandru Stăncescu (cimitirul Bellu, 1911), George Pallade, Gheorghe G. Mârzescu realizat în colaborare cu Aime Octobre (distrus de legionari în 1940), George Cantacuzino și Dimitrie Sturdza (Palatul Parlamentului), busturile regelui Carol I, unul pentru Casa Urseanu și altul pentru Pinacoteca Ateneului Român; Caritatea ș.a. La realizarea și finalizarea, inclusiv amplasarea monumentului, antrena pe sculptorii români care au făcut stagiul de perfecționare în atelierul lui.

**Lucrări ale sculptorului Ernest Henri Dubois care pot fi văzute în următoarele muzee** Arras (Le Pardon = iertare); Bordeaux (bustul Mathurin Guignard, bronz turnat în tehnica „cire perdue » Chambéry (Albert Costa de Beauregard, macheta monumentului fratelui Maistrului); Dieppe (portretul Alexandre Dumas) Paris (Luvru Le Pardon et Mansart Toulouse (Laurent Marqueste); = iertarea și Mansart - Orsay, medalion de bronz); Rouen Le Pardon, buste de Le Nepveu = (Iertare, bustul Nepveu); Catedrala din Meaux (statuia Bossuet încadrată de patru bărbați pentru care el a avut discursuri funerare.

Lucrarea i-a adus medalia de onoare la Expoziția Universală din 1900.

**Statuile din forul public din Franța:** Jean Guiton, bronz, Piața Primăriei orașului La Rochelle.

Eugène Fromentin, monument turnat în bronz, Piața Băncii mici din La Rochelle.

Jules Hardouin-Mansart, bronz în Grădina Intendentului, Hôtel des Invalides, Paris, arondismentul 7.

Monumentul lui Iosif și Xavier Maistre de, bronz, castelul din Chambéry (Savoie), instalat în 1899

Monumentul Savoyards dedicat celor care au murit pentru țara lor, bronz. Monge Locul de la Chambéry (Savoie), instalat în 1912.

El este autorul statuii lui Jules Meline Remiremont, lucrare prezentată la Salonul din 1928. Lucrarea a fost topită în 1942 la rechiziția impusă de ocupații. O machetă a acestei lucrări este în muzeul Charles Bruyères, Remiremont.

Pentru cele realizate a fost onorat fiind declarat **Cavaler al Legiunii de Onoare**.

În România, **au fost ridicate** următoarele monumente publice el însă încredința misiunea participării la ridicarea monumentului foștilor lui studenți după ce aceștia îi asigură și relația cu arhitectul, beneficiarii și organele administrative.

*Monumentul lui Ion C. Brătianu*

*Monumentul lui Gheorghe C. Cantacuzino.*

*Monumentul lui George D. Pallade*

*Monumentul lui Eugeniu Carada*

*Monumentul lui Take Ionescu*

*Bustul lui Ion C. Brătianu*

*Monumentul Gheorghe Gh. Mârzescu.*

5. **Eugeniu Carada**, București, 1937, pl. după p. 348 prezintă prezența lui E.C. la dezvelirea monumentul I.C. B. la 18 mai 1903; p. 349 E.C. s-a deplasat de mai multe ori la Paris pentru a constata stadiul lucrărilor pentru monumentul I.C. B.; p. 350 tot lui se datorează și realizarea bustului I.C.B. de la Govora.

6. **Ioan /Ion/ C. BRĂTIANU** (20 iunie 1821, Pitești – 4 mai 1891, decedat și înmormântat la Florica – Ștefănești, jud. Argeș), studii militare și politehnice la Paris, membru fondator la 27 noiembrie 1847 a Asociației Insocierea Lazariană, militant pentru declanșarea revoluției reformatoare preconizată pentru schimbările necesare în țările române. Membru al Guvernului Provizoriu, propagandist, șef al Poliției Capitalei, ulterior, militant pentru realizarea Unirii Principatelor și a Independenței de Stat, ministru,

prim-ministru, șef al P.N.L., publicist. A fost ales membru de onoare al Academiei Române la 19 martie 1885. Crezul vieții care l-a mobilizat a fost formulat: „**Faceți-vă datoria, nu vă gândiți la răsplată. Fapta bună ca și adevărul sfârșesc totdeauna pentru a birui.**” „**Totul pentru România și nimic pentru noi**”. Ion C. Brătianu, în: „Statul românesc”, București, anul XII, nr. 356-357, 30 aprilie 1941, p. 18-19 [A.N. Biblioteca P I 1207]

„**Ion Brătianu, mare organizator al conștiinței naționale și al vieții de stat românești, întipărit pe vecie în sufletul neamului nostru, este înconjurat de grațitudinea întregii națiuni române nu numai pentru ce a realizat, ci și pentru contribuția covârșitoare ce dă personalitatea sa luminoasă, tradițiile naționale.**” Iuliu Maniu, în: „Statul românesc” fost „Parlamentul românesc”, București, anul XII, nr. 358-359, 31 mai 1941, p. 8.

7. **Petre ANTONESCU** (29 iunie 1873, Râmnicu Sărat – 22 aprilie 1965, București, cimitirul Bellu), studii de arhitectură la Paris, discipol al lui Ion Mincu, promotor al stilului neo-românesc, carieră universitară, proiectant și realizator a unor valoroase edificii din Capitală și din țară, teoretician al problemelor de arhitectură cu referințe la seismicitate, receptiv și analist la avantajele noilor materiale pe care le-a folosit cu discernământ, publicist. Ales membru al societății Ateneul Român la 3 iunie 1923, a contribuit cu sugestii la proiectele pentru realizarea unor lucrări în incinta Ateneului Român în perioada 1924-1927 care au oferit noi posibilități de extindere a ariei de activitate, inclusiv cea expozițională. Tot el s-a preocupat de organizarea Salonului de artă decorativă. A făcut parte din comitetul de conducere 1924-1929. A fost inițiatorul concursurilor de artă decorativă, donator pentru acordarea premiilor pentru concurenți. A fost ales membru de onoare la 30 mai 1936 și titular la 19 mai 1945 al Academiei Române.

8. A.N.-D.A.I.C., fond M.C.I.P., dosar **271/1902**, f. 166 Ministerul aducea la cunoștința unităților școlare din București despre solemnitatea din ziua de 18 mai 1903 cu prilejul dezvelirii monumentului I.C. B. Se preciza că fiecare unitate va trebui să ocupe locul repartizat pentru a fi asigurată o bună desfășurare a acțiunii.

„Calendarul pentru toți fiii României, 1904”, București, p. 65 la 18 mai 1903 dezvelirea monumentului I.C. B., foto I. Niculescu, p. 72-73 detalii și instantanee din ziua dezvelirii, p. 81 serbarea dezvelirii, p. 119-127 descrierea solemnității, vorbitori, texte, telegrame primite. [A.N. Biblioteca P II 105]

A.N.-D.A.I.C., Fototeca **II I 1602; 232; II 1004; 1917**.

George Opreșcu, *Știri contemporane despre artele plastice în România între 1890-1909*, în: „Analecta”, București. vol. III, 1946, p. 132-133 preluând informația din „Revista Idealistă”, București, nr. 4, referința la manifestarea din D. 18 mai 1903 pentru dezvelirea monumentului I.C. B., realizare a sculptorului Dubois.

9. „Calendarul Minerva, 1904”, București, p. 49-50: 18 mai 1903, București, dezvelirea monumentului I.C.B. Serviciul religios a fost oficiat de mitropolitul primat și mitropolitul Moldovei. Cuvântări: D.A. Sturdza, P.S. Aurelian, M. Pherekyde, Gr. Macri, Al. Nicolaide, generalul Budișteanu, I.G. Bibicescu. A urmat defilarea școlilor, societăților, sindicatelor. Cu prilejul dezvelirii regele Carol I a expediat o scrisoare către Pia Brătianu în care și-a manifestat grațitudinea pentru cel care i-a fost un credincios colaborator în cele care au condus la propășirea României; p. 176, foto solemnitatea dezvelirii monumentului I.C.B. [A.N. Biblioteca P I 1.124]

10. A.N.-D.A.I.C., fond Parlament, dosar **1104/1895** Proiectul Lege pentru ca statul să contribuie cu 300.000 lei la realizarea monumentului I.C. B.

„Calendar pentru toți fiii României pe anul de la Christ 1898”, București, p. 100. La 25 ianuarie 1897 Constantin Exarcu în ședința Senatului solicita guvernului să clarifice problema banilor strânși prin subscripție publică pentru ridicarea monumentului I.C. B. Ministerul de Interne promite că va răspunde la 27 ianuarie. La data respectivă G.C. Cantacuzino, ministru de Finanțe, în calitate de casier al acestei subscripții dă răspunsul arătând că s-au strâns 225.000 lei care sunt depuși la B.N.R.. A luat cuvântul și

D.A. Sturdza. [A.N. Biblioteca P II 105]

Alexandru Antoniu, *Album general al României*, vol. II, 1903, pl. 39, p. 3-4 monumentul I.C.B. din București. Inscripția: **LUI ION C. BRĂTIANU 1903**. Sunt 2 basoreliefuli: 1) **evenimentul de la 1848**; 2) **debarcarea prințului Carol I la Turnu Severin în 1866**. Autor Ernest Dubois.

Grigore Ionescu, *București ghid*, București, 1938, p. 103 monumentul I.C. B. realizat prin subscripție publică, dezvelit în 1903, realizare a sculptorului francez Ernest Dubois care a colaborat cu arhitectul Petre Antonescu.

Monumentul lui Ion C. Brătianu, cu o înălțime de aproximativ 9 metri, cu componente sculpturale turnate în bronz, dispuse pe un pedestal de piatră albă, a fost dezvelit la 18 mai 1903 în Piața azi eronat rebotezată a **Universității** și a fost distrus în vara lui 1948, de către regimul instaurat de către eliberatorii ocupanți, bronzul sculpturilor fiind topit la Uzinele Republica – foste Malaxa. În zona superioară a monumentului era înfățișat, în picioare, Ion C. Brătianu, alături de figura alegorică a României încoronate, el arătând cu mâna dreaptă către nord. Mai jos, pe pedestal se afla România Nouă, reprezentată printr-o femeie tânără ce rupe lanțul oprămirii statale la 1877, iar pe partea opusă, România muncii, reprezentată printr-o femeie cu doi copii, care oferă lui Ion C. Brătianu laurii recunoștinței. Pe postament se aflau două altoreliefuli, unul reprezentându-l pe Ion C. Brătianu la 1848 vorbind națiunii, celălalt pe prințul Carol salutat la sosirea sa în România de Ion C. Brătianu și de popor. Pe larga platformă, în cele patru colțuri se afla câte o femeie așezată în atitudini deosebite.

11. **George D. PALLADE** (20 ianuarie 1857, Bârlad, azi jud. Vaslui - 27 mai 1903, Bârlad, înmormântat în București, cimitirul Bellu, figura55, locul 37). A fost un descendent al uneia din cele mai vechi familii de boieri moldoveni. După terminarea cursurilor școlii primare și ale Liceului "Gh. Roșea Codreanu", promoția 1876 și-a continuat studiile în România, devenind licențiat al Facultății de Drept din București în 1880. Ulterior a fost un timp judecător de instrucție la București, după care a practicat avocatura în Baroul Ilfov. Concomitent a fost și profesor de economie politică și științe juridice la Școala liberă de științe politice de Stat din București. Au fost anii când a colaborat la mai multe periodice, cum ar fi: „Românul” și „Naționalul” și chiar a condus „Gazeta Poporului”.

În anul 1884 a devenit om politic devenind membru al P.N.L. A fost ales deputat. În această calitate, are un rol important în susținerea ideilor lui C.A. Rosetti privind constituirea Colegiului electoral unic și libertatea presei. Adoptă o poziție intransigentă ca membru al „Opoziției Unite”, care a atacat prin toate mijloacele guvernul condus de I.C. Brătianu. După decesul lui I. C. Brătianu în anul 1891 revine în cadrul PNL, fiind desemnat membru în Comitetul Executiv al acestui partid. A îndeplinit de mai multe ori funcții de ministru în guvernele liberale formate de către Dimitrie A. Sturdza: ministrul agriculturii, industriei, comerțului și domeniilor (4 octombrie 1895 - 21 noiembrie 1896), ministrul justiției (12 ianuarie-1 octombrie 1898), ministrul de finanțe (1 octombrie 1898-30 martie 1899 și 14 februarie 1901-9 ianuarie 1902) și ministru de interne (18 iulie-22 noiembrie 1902 când și-a dat demisia din cauza unei boli cardiace. Moare în Bârlad la 27 mai 1903 în Grădina Publică, în vârstă de numai 46 ani, la banchetul oferit de către municipalitatea bârlădeană cu ocazia inaugurării statuii sale, acolo.

După câteva decenii tăvălugul prefacerilor impuse s-a făcut resimțit și la Bârlad, fiind înlăturat din forul public o serie de simboluri. Cu această ocazie, bustul lui Gheorghe D. Pallade a fost înlocuit cu cel al lui George Enescu

G. Bezviconi, *Op. cit.*, p. 209.

S. Grozia, *Parlamentari de altă dată*, în „Parlamentul Românesc, nr. 5 din 27 februarie 1931;

Neagoie, Stelian, *Istoria guvernelor României*, Editura Machiavelli. București, 1995;

Mamina, Ion și Scurtu Ioan, *Guverne și guvernanți*. Casa de Editură, Presă și Impresariat Silex. București, 1996;

Mamina Ion, *Monarhia constituțională în România. Enciclopedie politică 1866–1938*.

Editura Enciclopedică. București, 2000.

Stan Stoica, *Dicționar biografic de istorie a României*, Editura Meronia, București, 2008.

12. A dispărut din forul public după 1947 în contextul eliminării lucrărilor care evocau reprezentanți ai „regimului burghez moșieresc”.

13. **Eugen STĂTESCU** (1836 – 1905, București, cimitirul Bellu, figura 28, locul 7). Studii în țară continuate la Paris, doctor în drept. Carieră juridică, publicist, colaborator la presa liberală. La 1868 a trecut la viața politică, deputat, ministru de Justiție, senator.

Eugen Stătescu ministru	24 iulie 1876
	16 niembrie 1881 (ad-interim)
	1 august 1882
	16 decembrie 1885
	4 octombrie 1895
	8 iulie 1902

Dimitrie R. Rosetti, *Dicționarul contemporanilor din România 1800-1898*, ediția I-a, Tip. „Populara”, București, 1989, 207 p. la p. 173-174 [A.N. Biblioteca H 96; IV 681; IV 6901]

„Calendar Minerva 1912”, București, anul al XIV-lea, p. 63 la 28 noiembrie 1910 a avut loc solemnitatea dezvelirii monumentului **Eugen Stătescu**, în sala pașilor pierduți din Palatul Justiției din București.

Grigore Ionescu, *București-ghid*, București, 1938, p. 231 monumentul îl redă în picioare în postura de pledant. Statuia era amplasată pe un pedestal cilindric, având atașată și o bancă. Sculptor Ernest Dubois.

Henri Stahl. *Statuile bucureștene*, în: „Gazeta municipală”, anul X, nr. 476, 22 iunie 1941, p. 1 omul de piatră din Palatul Justiției, lucrare realizată de Dubois evocându-l pe **Eugen Stătescu**, fost stenograf la Camera Deputaților, ajuns ministru de Justiție și avocat cu mare trecere poreclit SFINXUL. Statuia a fost plasată în mijlocul sălii pașilor pierduți. G. Bezviconi, p. 256

14. „Universul”, București, anul XLIX, nr. 165, M. 24 iunie 1931, p. 1, 3: Omagiu lui Take Ionescu. A.N.-D.A.I.C., fond V.V. Râșcanu, Registrul Comenzi, f. 2v-3 **monumentul Take Ionescu**, 1929-1930 prin Stelian Popescu = 1.110.000 lei.

„Universul”, București, anul L, nr. 150, 5 iunie 1933.

Grigore Ionescu, *București – ghid*, București, 1938, p. 163: prezentarea monumentului pe un pedestal cilindric înalt împodobit cu tot felul de altoreliefuri, prins între două nuduri, dispuse pe o platformă, ușor răsturnate pe spate, ce vor să simbolizeze apele Nistrului și ale Tisei, este dominantă statuia lui Take Ionescu în picioare arătând cu mâna dreaptă spre nord, spre Transilvania. Autor Ernest Dubois. Fototeca Combinatului Poligrafic „Casa Scânteii”, clișeul **F 6978**.

15. **Dumitru (Tache. Take) IONESCU**// Take **IONESCU** (21/22 iunie 1922, Roma-Italia, înmormântat la Sinaia în incinta paraclisului mănăstirii). Studii secundare la Ploiești și București doctorat în drept la Paris, în 1881. Carieră juridică, avocat, orator, ziarist, publicist, om politic P.N.L., trece la Partidul Conservator, în februarie 1908 este șeful Partidului Conservator-Democrat, ministru, reformator al învățământului, prim-ministru, militează pentru o acțiune concertată a tuturor forțelor pentru realizarea idealului național: Unirea tuturor românilor. A acționat pentru concertarea tuturor forțelor umane și materiale alăturării de Antantă. Organizează „Acțiunea Națională”, „Federația Unionistă”. La Paris acționează pentru a susține situația României. La 24 august / 6 septembrie 1918 s-a constituit la Paris sub conducerea lui Consiliul Național al Unității Române. A fost ales președinte al Consiliului Național pentru Unitatea Românilor la 20 septembrie / 3 octombrie 1918. Acesta a fost recunoscut la: 29 septembrie / 12 octombrie 1918 de guvernul francez; 23 octombrie / 5 noiembrie 1918 de guvernul S.U.A.; 29 octombrie / 11 noiembrie 1918 de guvernul englez; 9/22 noiembrie 1918 de guvernul italian. După încetarea ostilităților militare a făcut parte din delegația României la tratativele de pace se la Paris.

„Cea mai bună guvernare este a celor puțini în folosul celor mulți. Când e vorba să-ți împlinești datoria, nu începi cu socoteli. Îți scrutezi mintea și inima și pornești.” Take Ionescu

- „Calendarul revistei Lumea ilustrată 1895”, București, p. 43 foto Take Ionescu „Guriță de Aur”; p. 43-44 date biografice, soția Bessy Ionescu, de origine din Franța [A.N. Biblioteca H P 1091].
- Take Ionescu, *Pentru România Mare – Discursuri din războiul 1915-1917*, București, 1919, 164 p. (A.N. Biblioteca III 8.177).
- I. Dobrescu, *Caractere*, București, 1933, p. 14 caracterizarea lui Take Ionescu; p.29-32.
- Constantin Kirijescu, *Portrete – oameni pe care i-am cunoscut*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 298-302 Take Ionescu.
16. Frédéric Damé, *Bucarest en 1906*, Editura Socec București, 1907, foto p. 123 Casa Take Ionescu, str. Atena nr. 25, azi Take Ionescu. Clădirea având parter, etaj și mansardă.
17. G.G. Mironescu, *Cuvântări*, vol. II, București, 1937, p. 190-195: cuvântarea rostită la dezvelirea monumentului **Take Ionescu** la 21 iunie 1931, ridicat prin subscripție public.
18. **Dumitru / Dimitrie / MĂȚĂUANU** (16 aprilie 1888, Mățău, jud. Muscel, azi Mioarele, jud. Argeș – 1 iulie 1929, București, cimitirul Sf. Vineri), studii de artă la București și Paris, participant la campania militară 1916-1917, sursă de inspirație pentru realizarea, pe parcursul următorului deceniu, a numeroase monumente dedicate cinstirii Eroilor, multe localități comandându-i lucrări în care statua în ronde bosses este însoțită în compunerea monumentului de o serie de reliefuri și însemne militare.
- Virgiliu Z. Teodorescu, *Contribuții documentare la definirea participării sculptorului Dumitru Mățăuanu la opera de cinstire a Eroilor Neamului*, în: „Arhiva Românească”, București, anul CLVI, tom II, fascicula 1, 1996, p. 229-238 (evocare a activității realizatorului unor semnificative monumente de for public).
19. **Vasile V. RĂȘCANU** (12 august 1877, Țifu, comuna Banca, jud. Fălciu, azi Vaslui – 26 decembrie 1963, București, cimitirul Sf. Vineri). Fiul lui Vasile și Catinca studii la școala primară din satul Țifu, în București după un examen bursier la Școala Superioară de Arte și Meserii, specialitatea turnătorie în metal, specializare ca bursier al statului în Germania, Franța, Austria, Italia (1900-1905); revine în țară și cu sprijinul lui Frederic Storck realizează întreprinderea V.V. Rășcanu & comp. în București, str. Felix nr. 89, care a evoluat până în 1945 realizând cele mai dificile lucrări de artă, apreciat și de artiștii străini; a contribuit la formarea unei noi generații de turnători care i-au continuat munca în cadrul Combinatului Fondului Plastic.
- A.N.-D.A.I.C., fond U.A.P., Creație, dosar **16/1958** memorii întocmite de V.V. Rășcanu:
- Virgiliu Z. Teodorescu, *Contribuții la istoricul turnătoriilor artistice în metal din România*, în „Muzeul Național”, vol. X, București, 1998, p. 181-188. Ultima locuință Ștefan Furtună nr. 153 A.
20. **Stelian POPESCU** (19 februarie 1874, Balta Doamnei, jud. Prahova – aprilie 1954, Madrid-Spania). Studii la Ploiești, întră la medicină trecând la drept în București, carieră juridică și ziaristică. A preluat în anul 1915 ziarul „Universul” pe care l-a condus până în anul 1944. Concepția despre rolul presei și statutul celor care o slujeau l-au condus la realizarea unor condiții optime pentru redactorii și tipograful care erau angajați la firma societății, inclusiv prin darea în folosință a palatului „Universul”. Om politic Partidul Conservator - Democrat, deputat, ministru de Justiție, P.N.R., P.N.L., susține înființarea **Ligi Antirevizioniste Române**, prin care a demascat irendentismul maghiar. La 15 decembrie 1939 devine președinte al L.A.R. Sprijină războiul împotriva U.R.S.S prin campania de presă pentru recuperarea Basarabiei, Bucovinei de nord și a ținutului Herța răpite prin raptul din 1940. În martie 1944 a plecat în Elveția. Implicat în „procesul ziarștilor”, Tribunalul poporului, la 4 iunie 1945, l-a condamnat în contumacie la detenție pe viață, pentru crima de contribuție la dezastrul țării. Din Elveția, în 1948, a plecat în Spania, unde a murit în împrejurări dramatice.
- Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Guverne și guvernanți 1916-1938*, Editura Silex, București, 1996, p. 225-226.
- Stelian Popescu, *Memorii*, Editura Magadahonda, București, 1994.
- Virgiliu Z. Teodorescu, *Popescu Stelian – Remember*, în: „Literatorul” București, nr...., 2004 (retrospectivă dedicată unuia din oamenii preocupați de destinul României, de satul românesc, de

monumentele cinstirii înaintașilor, omul care, prin verticalitatea manifestată în problema siguranței naționale, și-a atras oprobiul culcei care acționa pentru realizarea rapturilor teritoriale).

21. **Paul SMĂRÂNDESCU** (1881-1945, București, cimitirul Bellu, figura 94, locul 18). Studii de arhitectură la Paris, profesor universitar, lucrări edificate după proiectele sale în București și în provincie. Exemplificăm cu palatul ziarului Universul, Palatul Ministerului de Interne (uzurpat de C.C. P.C.R., după 1990 Senatul României și alte instituții, reluat parțial în 2006), tribunele Hipodromului, Palatul Societății ASTRA Română, Palatul societății Asigurării Agricole, calea Victoriei nr. 9 ridicat în 1912 = 1.300.000 lei.

22. **Theodor I. BURCĂ** (25 februarie 1889 – 8 octombrie 1950, București, cimitirul Sf. Vineri). Fiul lui Ioan și Ecaterina. Studii la Curtea de Argeș, Viena, Paris. Artist sculptor realizator a numeroase monumente ale Eroilor primului război mondial, al lui Tudor Vladimirescu, amiralului Vasile Urseanu, Ion I. Movilă, Alexandru Macedonski, Alexandru Vlahuță ș.a. a fost o prezență la viața artistică cu participări la expozițiile oficiale sau cele organizate de diverse asociații, societăți, grupări artistice. A organizat și expoziții personale și a trimis lucrări la diverse manifestări internaționale. A fost custode al Pinacotecii Municipiului București, realizând și publicând un prim inventar al acestei instituții muzeale. G. Bezviconi, *Necropola Capitalei*, București, 1972, p. 78 Anii vieții: 1892-1950 Căsătorit cu Eugenia 1897-1993.

Administrația cimitirului Registru poziția 447 litera B Autorizația de înmormântare 1951/ raion I, decedat octombrie, figura 10, locul 32-33, înmormântat la 11 octombrie 1950. Pe Cruce este atașată o ramură de laur – metal negru și o placă cu numele celor decedați.

Virgiliu Z. Teodorescu, *Contribuții la cunoașterea activității sculptorului Theodor Burcă, realizator al monumentului Unirii de la Cernăuți*, în: „Magazin istoric”, București, anul XXVIII, nr. 12(333), decembrie 1994, p. 12;

idem, *Monumentele Marii Unirii*, Editura Ministerului de Interne, București, 2000, p. 45, notele 74, 75; idem, *Contribuții la cunoașterea activității sculptorului Theodor Burcă*, în: „București – Materiale de Istorie și Muzeografie”, vol. XXII, editor Muzeul Municipiului București, 2008, p. 219-254.

23. Wily Pragher, *București orașul contrastelor*, Berlin, p. 20 Figura alegorică reprezentând râul Tisa, componentă a monumentului lui Take Ionescu. Pe vasul de unde „curge” apa cuvântul TISA, foto 14; p. 36 ansamblul monumentului [A.N. Biblioteca IV 4.440].

24. **Gheorghe /George/ Gh. MĂRZESCU** (7 iulie 1877, Iași – 12 mai 1926, București, înmormântat la Iași, cimitirul Eternitatea, parcela 1/1, rândul 1, locul 1). Studii la Iași, licența și doctoratul în științe juridice la București, specializare la Paris (doctoratul neterminat), carieră juridică, șef de cabinet la M.C.I.P. Om politic P.N.L., carieră universitară, deputat, primar al Iașului 1914-1916, Subprefect al jud. Iași, activitate în domeniul presei, ministru de Interne în 1916, al Agriculturii și Domeniilor 1916-1918, director al unor periodice, publicist.

Gheorghe Gh. Mărzescu, *Fapte și impresii zilnice (1917-1918)*, editura Curtea Veche, București, ediție îngrijită de Ioan Lăcustă. Recenzia lui Andrei Milca, în: „Cronica Română”, București, anul XI, nr. 3565, j 30 septembrie 2004, p. 7.

25. A.N.-D.J. Suceava, fond Prefectura jud. Câmpulung, dosar **11/1924**, f. 55 Comitetul pentru ridicarea monumentului la Iași pentru cinstirea lui **G.G. Mărzescu** lansase o **CHIEMARE** în care evocând faptele acestuia se solicita fiecăruia să participe la susținerea realizării. Președinte Pimen, mitropolit al Moldovei, vice președinte prof. I. Petrovici, ministru al Instrucțiunii Publice, membrii: Grigore Trancu-Iași, ministrul Muncii, Ion Inuleț, fost ministru, general de divizie Iacob Zadik, comandantul Corpului 4 Armată, D. Volanski, primul președinte al Curții de Apel, N. Petrea primar al Iașului, I. Axinte prefect al județului Iași, prof. E. Herovanu, decanul Corpului avocaților, N. Cananău, președintele Partidului Național, prof. N. Costăchescu, senator, președinte Partidului Țărănesc, C. Crupenschi, fost senator, M. Wachtel, director general de bancă, prof. I. Botez, scriitor, P. Fântânaru, fost prefect, Victor Iamandi,

fost deputat, Osvald Racoviță, fost deputat. Secretar, C. Toma fost primar.

A.N.-D.J. Suceava, fond Primăria Suceava, dosar 7/1926, f. 42 Comitetul pentru realizarea monumentului **G.G. Mârzescu** solicita la 22 noiembrie 1926 Primăriei Suceava restituirea listei de subscripție nr. 677; f. 43, 44 revenire la 16 mai 1928.

A.N.-D.J. Covasna. Sf. Gheorghe, fond Primăria Sf. Gheorghe, pachetul CDXXXIX, documentul 3388/1928: la 17 mai 1928 Memoriul comitetului de inițiativă pentru realizarea la Iași a monumentului **Gheorghe Mârzescu** solicita sprijinul financiar.

26. **Aimé OCTOBRE** (13 mai 1868, Angles-sur-l'Anglin, în departamentul de la Vienne, Franța – 22 iulie 1943, Vouvray, Indre-et-Loire, Franța), sculptor care a primit Marele premiu al Romei pentru sculptură în 1893. Alte frumoase aprecieri a obținut anterior și posterior acestui moment prin participările la Saloanele de artă. Studiile pentru a deveni sculptor au fost sprijinite financiar de primarul comunei Samuel Périvier, putând astfel să urmeze cursurile Școlii de arte Frumoase din Paris devenind elevul lui Jules Cavalier și apoi a lui Jules Coutan.

Ca recunoaștere a activității a primit în 1905 Legiunea de Onoare în grad de cavaler și în 1925 în grad de Ofițer.

27. „Parlamentul românesc”, București, anul V, nr. 152, 16 octombrie 1934, p. 2 Cu siglele: I.P. [ ] articolul *De la Ștefan cel Mare la Mârzescu George*, în care autorul se referă la actul organizației liberale din Iași, care intenționa ca în fața vechiului Palat Domnesc al Moldovei unde de ani se afla statuia ecvestră Ștefan cel Mare, să amplaseze o statuie de 8 metri, fără soclu, statuia lui Ștefan având numai 3,50 m. cu soclu. Era o luare de poziție față de greșeala preconizată, reclamând un alt amplasament.

28. „Primul Anuar-ghid al municipiului Iași 1935-1936”, Iași octombrie 1935, p. 72 monumente: Palatul de Justiție, fosta Curte Domnească, reclădită și inaugurată în 1925 sub ministeriatul lui G. Mârzescu.

29. **Dumitru Ion BERINDEI** (1832, Roșiorii de Vede, jud. Teleorman – 28 mai 1884, București). Studii la București, Școala de Belle Arte, secția de arhitectură, la Paris în Franța studii de arhitectură, de artă, de inginerie, de urbanistică, ministru, publicist, împreună cu Al. Odobescu în 1861 au întemeiat „Revista România” Au făcut parte și din comisia care în 1874 au analizat starea Bisericii Episcopale de la Curtea de Argeș împreună cu Gaetano Burelli și Alexandru Orăscu, raportul lor determinând adresarea către specialiștii francezi în domeniul restaurărilor de monumente.

Lucian Predescu, Op. cit., p. 97 [Casa D.I. Berindei pe strada Vestei, devenită Ion Ghica care a găzduit după naționalizarea băncilor sediul ARLUS și în prezent Oficiul de Mărci și invenții; în 1913 locuia pe calea Victoriei nr. 258].

30. A.N.-D.A.I.C., fond P.C.M., dosar 1/1936 statuia **G.G. Mârzescu** la Iași.

„Universul”, București, anul LIII, nr. 267, 27 septembrie 1936, p. 7 Inaugurarea statuii lui **Gh. Mârzescu** la Iași duminică 27 septembrie în Piața Cuza Vodă. Cuvântări: mitropolitul Moldovei, Constantin Brătianu, șeful P.N.L. Gh. Tătărăscu, președintele Comitetului de inițiativă, C. Toma secretarul Comitetului, primarul Racoviță.

„Universul”, București, anul LIII, nr. 269, M 29 septembrie 1936, p. 5 Solemnitatea dezvelirii statuii fostului ministru și primar al Iașului **Gh. Gh. Mârzescu** la Iași la 27 septembrie Participarea membrilor guvernului, procesiunea din cimitirul Eternitatea, deplasarea la statuia amplasată în Piața Cuza Vodă, la 10 ani de la dispariția sa. Autori: Ernest Dubois și Aimé Octobre. Foto monumentul.

„Realitatea ilustrată”, București, anul X, nr. 560, 30 septembrie 1936 participarea membrilor guvernului și a lui Dinu Brătianu la solemnitatea dezvelirii la Iași a monumentului **Gh. Gh. Mârzescu** duminică 27 septembrie 1936, foto, inclusiv coperta IV monumentul, solemnitatea inaugurării.

Fototeca Combinatului Poligrafic Casa Scânteii, clișeu 11.293 fotografia monumentului Gh. Gh. Mârzescu de la Iași: platformă cu trei trepte, piedestalul având în partea de jos compoziția statuară redând o femeie și un copil ce ține un ziar, Femeia arată spre personajul din partea superioară a compoziției, redat în postura de orator. Piesele au fost turnate în bronz. Monumentul a fost amplasat lângă Palatul Băncii de Credit Român, sucursala Iași.

„Calendarul Universul 1937”, București, p. 278: La 28 septembrie 1936 a avut loc dezvelirea statuii lui **G.G. Mârzescu** la Iași. Sunt citați ca ani ai vieții 1876-1926.

31. **Ion G. DUCA** S-a născut la 20 sau 26 decembrie 1879 și a decedat la 29 decembrie 1933, pe peronul Gării Sinaia, fiind înmormântat în incinta bisericii de la Urșani, jud. Vâlcea. A urmat studiile la București la Colegiul „Sf. Sava”, licența și doctoratul în drept la Paris, realizând o prestigioasă carieră juridică și diplomatică. A fost un activ om politic liberal, deputat, director al periodicului „Viitorul”, colaborator apropiat al lui Ion I.C. Brătianu, ministru, la 28 decembrie 1930 fiind ales președinte al P.N.L., devenind prim-ministru. În noiembrie 1933 pentru a proteja interesele naționale ale României a scos în afara legii organizația „Garda de Fier”, fiind asasinat de o echipă legionară, pe peronul gării C.F.R. Sinaia. Publicist, memorialist; în anul 1932 a realizat lucrarea **I.C. Brătianu**. Soție Nadia.

„E firesc ca orice forță de progres să provoace și o forță de rezistență”. **I.G. Duca**

I.G. Duca. **Portrete și amintiri**, Editura Cartea Românească, București, 1934 [A.N. Biblioteca III 14.433]. Virgiliu Z. Teodorescu, **Simboluri de for public dedicate cinstirii lui I.G. Duca**, în: „Revista Arhivelor”, anul LXX, vol. LV, nr. 4, 1993, p. 427-433.

32. A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A., D.A., inv. 819, dosar **98/1943** f. 27 Primăria municipiului Iași interveea pentru deblocarea a 3.500 kg. bronz obținut din topirea statuilor **I.G. Duca și Gheorghe Gh. Mârzescu**.

33. Un centenar este întâmpinat de către toate resorturile societății umane alcătuiindu-se programe, termene, responsabilități care toate să asigure o exemplară execuție a celor propuse ca astfel în anul respectivului eveniment să ofere deplină satisfacție celor implicați, conștiința lor determinându-le o asemenea angajare încât să fie apreciată și răsplătită moral asemenea contribuție.

Regretabilă este nejustificata tăcere, ignorare că anul 2018 se apropie. Dacă unele probleme se rezolvă de azi pe mâine un monument reclamă ani. Cine are asemenea responsabilități să ia aminte și în ceasul al 11-lea să procedeze cum se cuvine.

34. **Olga STURDZA /Sturza/** născută **Mavrocordat** (27 septembrie 1884, satul Popești, județul Iași - 10 iulie 1971, Varengeville-sur-Mer, Franța), părinții Alexandru și Lucia, personalitate complexă integrată în numeroase acțiuni sociale cu caracter filantropic, în anii primului război activând în calitate de președinte a S.O.N.F.R. Ca artistă a realizat monumentul **Unirii** pe care l-a donat orașului Iași, menționând în oferta înaintată către Primărie că are înălțimea de 5 m. și este evaluat la 2 milioane de lei, are în compunere „**Cinci figuri reprezentând Patria Mună, Transilvania, Basarabia, Bucovina și românii de pretutindeni care au rămas în afara hotarelor noastre.**” Autoarea se angaja că în cazul acceptării donației „**Voi supraveghea și îngriji personal la instalarea monumentului.**”

Rodica Eugenia Anghel, **Olga Sturdza – contribuții privind viața și activitatea**, în „Arhivele Moldovei”, I-II/1994-1995, Iași 1996, p. 72-76.

A.N.-D.A.I.C., fond Dudu Velicu, dosar **876**: Olga Sturdza.

35. A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A., D.A., inv. 819, dosar **89/1940** f. 27 Corespondența M.C.A. cu Rectoratul Universității din Iași și Primăria Iași la 17 octombrie 1940 prin care informa că în grădina din fața Fundației Dalles din București sunt expuse de aproape 1 an statuile **Conta, Maiorescu și Xenopol** realizate de sculptorul Baraschi, lucrări destinate a fi așezate în fața Universității din Iași. Se face referință la legislația în vigoare care impunea ca acestea să rezulte în urma unui concurs care să definească realizatorul și ca atare n-au aprobarea C.S.M.P. Se cerea ridicarea lor neîntârziată; f. 28 Corespondența cu Academia Română din 17 octombrie 1940 prin care se cere ca statuile să fie retrase din fața Fundației Dalles pentru a lăsa liberă fațada clădirii în vederea organizării vernisajului Salonului Oficial de toamnă în ziua de 21 octombrie; f. 36 Academia Română la 25 octombrie 1940 răspundea M.C.A. manifestându-și surprinderea pentru admonestarea primită. Informa că acea găzduire s-a datorat cererii formulată de prof. I. Petrovici, reprezentantul comitetului pentru ridicarea acestor monumente la Iași. Academia a acceptat ca la momentul sărbătoririi centenarului Titu Maiorescu să fie prezentate și



publicului bucureștean în fața Fundației „Ioan I. Dalles”. Cauze de ordin tehnic au condus la întârzierea ridicării lor din acest amplasament provizoriu. Scrisoarea fiind semnată de președintele Academiei Române, acad. Constantin Rădulescu-Motru și secretarul general acad. Alexandru Lapedatu: f. 37-38 la 9 noiembrie M.C.A. răspundea Academiei Române făcând referință la poziția statului legionar față de moștenirea culturală; f. 39-40 prof. Ioan Petrovici, vice președinte al Academiei Române la 25 octombrie 1940 răspundea personal la obiecțiile formulate de M.C.A. evocând istoricul problemei acestor simboluri: Inițiativa realizării acestor trei statui care urmau să alcătuiască prin așezarea lor în jurul unei colane un singur monument a formulat-o din 1927. „**Ca vechi și impenitent idealist, m-am gândit că bronzul care se întrebuiștea obișnuit la immortalizarea oamenilor de acțiune(să zicem a politicienilor) ar putea, măcar prin când în când, să servească și la eternizarea materială a oamenilor de cugetare, îndeobște mai puțin celebrați.**” A prevăzut, ca atare, în bugetul Ministerului Instrucțiunii o contribuție inițială de 500.000 lei. Alte câteva ministere au adăugat și ele câteva zeci de mii, suma depunându-se la bancă pe numele rectorului Universității din Iași care urma să fie președintele comitetului de inițiativă, întrucât monumentul urma să fie așezat în fața Universității. Suma a fost insuficientă, însă dobânzile au permis când s-a atins suma de un milion să se procedeze la lansarea lucrării. S-a constituit un comitet format din rector, I. Petrovici, doi decani, primarul orașului, șeful Serviciului arhitectură din Ministerul Educației și unele personalități ale orașului. S-a publicat un concurs, au fost 12 concurenți (Onofrei, Mateescu, Varo, Dimitriu-Bârlad...) Machetele au fost expuse în sala Senatului Universității. Macheta Baraschi a fost acceptată cu majoritate de voturi. I. Petrovici se întreba ce se urmărește? Se vrea înlăturată o asemenea inițiativă sub pretextul respectării legislației; f. 41-42 răspunsul M.C.A. către I. Petrovici făcând referință la necesitatea respectării legislației în vigoare; f. 43 Raportul prof. P. Bogdan din 19 noiembrie 1940 arătând că au subscris la această acțiune Banca Iașului cu 25.000 lei, Banca Națională a României cu 100.000 lei, Ministerul Finanțelor cu 50.000 lei, iar el ca rector depusese cei 908.544 lei la Banca Românească la 2 aprilie 1931. Amintește că la 2 februarie 1935 a avut loc concursul pentru desemnarea realizatorului monumentului.

Sculpturile pentru Universitatea din Iași reprezentând pe savanții Vasile Conta, Titu Maiorescu și A.D. Xenopol după turnarea în bronz au fost expuse un timp, în 1940, în fața clădirii Fundației „Ioan I. Dalles”. Corespondența purtată între Universitatea din Iași, Academia Română, organizatorii manifestărilor prilejuite de centenarul nașterii lui Titu Maiorescu, relevă preocuparea Comitetului din Iași de a amplasa aceste statui în jurul unei coloane a științei, conform unei inițiative din 1927, după cum arată scrisoarea prof. univ. Ioan Petrovici, vice președinte al Academiei Române.

Nichifor Crainic, *Filozofii în bronz*, în: „Gândirea”, București, anul XIX, nr. 3, martie 1940 la rubrica *Cronica mărunță*, p. 190 prezintă cele trei statui expuse în fața sălii Dalles pe piedestale provizorii, urmând a fi amplasate la Iași în fața Universității, rod al preocupărilor lui Ioan Petrovici, reprezentant al comitetului de inițiativă. Sculptorul C.B. a conferit celor trei următoarele ipostaze: Titu Maiorescu redat în postura de orator, A.D. Xenopol cu mâna pe o condică, Vasile Conta, gânditor sprijinindu-și bărbia în palmă.

36. **Ion D. PETROVICI** (2/14 iunie 1882, Tecuci, azi jud. Galați – 17 februarie 1972, București). Studii secundare la Tecuci și la București, cele universitare juridice cu licența în 1903, licența în litere și filozofie în 1904, doctor docent în filozofie 1905, logică și psihologie, specializare în filozofie la Leipzig, Berlin. Ca filozof a fost promotor al raționalismului, realizând ample cercetări în domeniul metafizicii, a teoriei noțiunilor, viața și opera lui Kant. Director general al teatrelor, epitrop al așezământului spitalicesc „Sf. Spiridon”. Iași. Ca scriitor a abordat domeniul poeziei, dramaturgiei, memorialisticii, laureat al Premiului Național pentru proză 1940. Animator cultural, publicist. Carieră universitară la Iași și București. Om politic în Partidul Conservator-Democrat, Partidul Poporului, deputat, ministru, se alătură lui Octavian Goga în Partidul Național Agrar, Partidul Național Creștin, F.R.N., președinte al Consiliului de Administrație al Societății Române de Radiodifuziune până la 5 decembrie 1941. Ca

ministru a condus în 1921 Ministerul Lucrărilor Publice; Ministerul Instrucțiunii Publice în anii 1926-1927; Ministerul Culturii Naționale în anii 1937-1938; Ministerul Culturii Naționale și Cultelor în 1941 și 1943-1944. S-a implicat nemijlocit în realizarea și amplasarea unor monumente de for public la Iași și București. Activ militant ca și oamenii de cultură, inclusiv filozofii, să fie onorați cu simboluri ale cinstirii. La 19 ianuarie 1949 Curtea București îl condamnă la 10 ani temniță grea pentru susținerea regimului antonescian. A fost ales membru corespondent la 7 iunie 1927 și titular al Academiei Române la 24 mai 1934, reconfirmat la 2 februarie 1990. Varianta 3 iulie 1990. Discursul său de recepție, a fost rostit la 28 mai 1935, când a tratat tema *Alexandru Philippide în evoluția culturii române*.

Ion Petrovici, *Amintiri universitare*, Editura Alcalay et Co, București, f. a., 132 p. Selectiv : p. 5-19 *Titu Maiorescu*; p. 20-33 *N. Iorga*; 34-42 *filozoful C. Dumitrescu-Iași*; p. 43-54 *P.P. Negulescu și S. Mehedinți*; p. 55-62 *Mihail Dragomirescu*; 63-73 *C. Rădulescu-Motru*; 74-81 *I. Bogdan, D. Onciul, Ovid Densusianu*; 82-89 *Pompiliu Eliade*; 90-98 *Ghiță Mîrzescu*; 116- *Amintirea unor clipe mari, 2 iulie 1904*.

Ion Petrovici, *Momente solemne*, ediție întregită, Casa Școalelor, București 1943, p. 154-158.

Cup Universul /1943/ la rubrica **Cărți noi**: I. Petrovici, *Momente solemne* prezentând succint calitățile de orator capabil să capteze atenția auditorului și care a procedat, în volumul respectiv, la reunirea de texte din cuvântările anilor 1912-1942, oferind cititorilor o nouă ediție care evidențiază calitățile filozofului, scriitorului și educatorului. Foto **bustul Ion Petrovici**.

„Calendarul Universul, 1944”, București, p. 177 referință la noua ediție întregită a cărții *Momente solemne*.

Ion Petrovici, *De-a lungul vieții, Amintiri*, Editura pentru literatură, București, 1966.

Ioan Massoff, *În vizită la un colecționar de fotografii*, în: „Realitatea ilustrată”, București, anul XVI, nr. 681, 6 februarie 1940, p. 8, foto: Marieta Ionașcu, Lucia Sturdza Bulandra, Marioara Voiculescu, prof. Ioan Petrovici, prof. Rădulescu Motru, Paul Gusty.

Constantin Kirițescu, *O viață, o lume, o epocă*, Editura Sport Turism, București, 1979, p. 294.

Constantin Kirițescu, *Portrete - Oameni pe care i-am cunoscut*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985 p.291-294.

Dorina N. Rusu, *Istoria Academiei Române – repere cronologice*, Editura Academiei Române, București, 1992, 388 p. la p. 191, 294.

Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Guverne și guvernanți 1916-1938*, Editura Silex, București, 1996, p. 221-222.

Dr. Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române, 1866-2003, Dicționar*, Editura Enciclopedică / Editura Academiei Române, București, 2003, 1160 p., la p. 647.

37. **Constantin BARASCHI** în perioada interbelică a semnat și **Constantin Baraschi-Musat** (17 noiembrie 1902, Câmpulung Muscel, jud. Argeș – 22 martie 1966, București, Crematoriu, cenușa la cimitirul Flămânda din Câmpulung Muscel), a fost un sculptor român, membru corespondent al Academiei Române.

Este singurul sculptor român care a scris un tratat de sculptură (“Tratat de sculptură”, 2 vol., Editura Meridiane 1962).

Virgiliu Z. Teodorescu, *Centenar Constantin Baraschi*, în: „Națiunea”, București, anul XIII, nr. 175 (641), 20-26 noiembrie 2002, p. 5 (evocarea vieții și activității create a sculptorului).

Aurică Simion, *Preliminarii*, p. 105: la 18 octombrie 1942 la Iași au fost dezvelite statuile **Titu Maiorescu, A.D. Xenopol și Vasile Conta**.

38. Monumentul Mihail Eminescu:

„Adevărul”, București, 8 noiembrie 1922 Expoziția Ioan Schmidt, având și o lucrare dedicată evocării lui **M. Eminescu**.

„Universul”, București 8 octombrie 1925 informații referitoare la problemele monumentului **M. Eminescu** de la Iași.

A.N.-D.A.I.C., fond C. Meissner, inv. 1077, dosar **III/16**, f. 9 colonelul Manolache, animator cultural

în cadrul Ateneului Popular Păcurari, fost „Cozma” la 8 ianuarie 1927 adresa invitația lui C. Meissner, membru în comitetul de inițiativă pentru ridicarea monumentului **Mihail Eminescu** pentru a discuta probleme curente în ziua de 10 ianuarie 1927.

A.N.-D.J. Iași, fond Primăria Municipiului Iași, inv. 505, dosar 270/1927 monumente istorice, statui, plăci comemorative.

A.N.-D.A.I.C., fond C. Meissner, inv. 1077, dosar III/16, f. 10 colonelul Manolache din partea Ateneului Popular din Păcurari „Toma Cozma”, Iași la 23 aprilie 1927 invita pe Constantin Meissner, membru în juriu, să participe la 2 mai la vizionarea machetelor pentru adjudecarea realizatorului viitorului **monument Mihail Eminescu**. Ștampila: **Ateneul Popular din Păcurari „Toma Cozma”**, având în centru: **Secțiunea „Monumentul M. Eminescu” Iași**.

Cup „Adevărul”, București, 3 iunie 1928 **Monumentul Eminescu din Iași**, al 3-lea concurs. Juriul era format din M. Sadoveanu, colonel C. Mihalache, preot Emilian Vasilovschi, prof. univ. O. Tafrați, prof. univ. V. Costin, Șoarece, reprezentantul primăriei și prof. Andriescu care în unanimitate a desemnat câștigător pe Ioan Schmidt Faur. Premiul II a fost adjudecat de către Richard P. Hette primind 15.000 lei, iar Ion Mateescu a obținut premiul III primind suma de 10.000 lei. Urma ca monumentul să fie ridicat în fața Universității.

„Universul”, București, 4 iunie 1928 V.B. /Victor Bilciuresacu/ referință la evoluția problemei monumentului **M. Eminescu** de la Iași.

A.N.-D.J. Iași, fond Primăria Municipiului Iași, inv. 505, dosar 12/1928, f. 2 Ateneul Popular Păcurari, Iași, Comitetul statuii **M. Eminescu** la 3 iulie 1928 solicita Primăriei Iași ordonanța sursei de 150.000 lei oferită încă din exercițiul financiar 1926 și înscrisă în actualul buget pentru realizarea statuii Mihail Eminescu; f. 2v la 3 iulie 1928 mențione avansurilor acordate; f. 3 în octombrie 1928 se intervenea de către Ateneul Popular din Păcurari „Toma Cozma” pentru obținerea sursei de 150.000 lei.; f. 4, 5, 6, 7, 8, 9 Ordonanța de plată a 50.000 lei din 30 septembrie 1926 anulată.

„Orașul nostru”, Iași, anul I, nr. 10, 11 iulie 1928 p. 1 foto macheta monumentului Eminescu realizată de Ioan Schmidt (Faur), p. 2 foto macheta modelată de Ion Mateescu clasată pe locul 3 și p. 4 foto macheta lui Richard P. Hette clasat pe locul 2; p. 3 a doua machetă a sculptorului Ioan Schmidt Faur prezentată la concurs preconiza un hemiciclu ca fundal iar Eminescu era redat șezând; p. 4 text C.M. /Corneliu Moldovanu ? sau C. Manolache, colonel și membru în comitetul de inițiativă al monumentului /, **Statuia lui Eminescu la Iași**. Referință la rezultatele concursului de machete câștigat de I. Schmidt Faur. Era preconizată înălțimea de 8,20 m. din care statuia urma să aibă 3,20 m. Era estimată suma de 1.400.000 lei, comitetul având până în acel moment numai 1.000.000 lei. Artistul angajându-se ca lucrarea să fie finalizată în 18 luni.

Mihail Straje, *Dicționar de pseudonime...*, Editura Minerva, București, 1973, p. 116 C.M. = Corneliu Moldovanu, p. 456 Corneliu Moldovanu la naștere Corneliu Vasiliu (1883-1952) scriitor, publicist.

„Universul”, București, 20 octombrie 1928 V.B. /Victor Bilciuresacu/ informa cititorii că statuia **Eminescu** a fost modelată pentru Iași de către sculptorul Ioan Schmidt Faur.

cup „Universul”, București, .. iunie 1929 V.B. /Victor Bilciuresacu/ **Monumentul lui Eminescu**, lucrarea fiind finalizată urma amplasarea în fața Universității din Iași. Era preconizată solemnitatea dezvelirii la 16 iunie 1929, la împlinirea a 4 decenii de la moartea lui M. Eminescu.

A.N.-D.A.I.C., fond C. Meissner, inv. 1077, dosar III/16, f. ...., Preotul Emilian Vasilovschi la 13 iunie 1929 adresa lui C. Meissner invitația să participe la o ședință a Comitetului de inițiativă pentru monumentul **Mihail Eminescu**, care era aproape gata, urmând ca să stabilească ultimele detalii privind inaugurarea. Reuniunea urma să aibă loc la generalul I. Zadik.

A.N.-D.J. Iași, fond Primăria Municipiului Iași, inv. 505, dosar 141/1928, f. 1 Ateneul Popular Păcurari, Iași, Comitetul statuii **M. Eminescu** intervenea în octombrie 1928 pentru a obține delegarea inginerului de la Serviciul Tehnic al Primăriei Municipiului Iași care să facă delimitarea terenului din

fața Universității unde urma să înceapă lucrările la fundația soclului și piedestalului monumentului Eminescu. La 18 octombrie 1928 se avizase o amplasare provizorie a monumentului Eminescu în fața monumentului Mihail Kogălniceanu. Referat din 25 octombrie a inginerului delegat care arată că a făcut delimitarea amplasamentului provizoriu așezând-o simetric cu cea a lui Kogălniceanu și în raport cu str. Carol I. Delimitarea s-a făcut în prezența delegaților comitetului și a sculptorului I. Schmidt.

Orest Tafrați, *Monumentul lui Mihail Eminescu din Iași și realizatorul I. Schmidt-Faur*, în: „Arta și Arheologia”, Iași, anul II, fasc. 3, 1929, Cartea Românească, p. 33-40 referință la creația sculptorului la p. 34 fig. 29 macheta monumentului Eminescu privită din față; p. 35 fig. 30 macheta privită lateral relevând statuia Poeziei; p. 35, fig. 31 macheta privită lateral relevând statuia Filozofului; p. 36, fig. 32 ibidem la care s-a adăugat banca revendicată de Orest Tafrați; p. 36, fig. 33 statuia Mihail Eminescu; p. 37 macheta monumentului Avram Iancu, ansamblu și detaliu, Don Quihote, macheta monumentului Eroilor Aviației; 38 foto Otello și 2 detalii la preconizat monument al Aviației; p. 39 statuia din vârful monumentului Aviației: Icar cu aripile desfăcute.

Gheorghe Ungureanu, *Iașul, note istorice* [A.N.-D.J. Iași Biblioteca 11.670] p. 39 monumentul Eminescu din fața Universității [VZT amplasamentul inițial, fiind re-remutat pentru a permite amplasarea în fața Palatului Universității a statuilor monumentale ale filozofilor, atunci a fost îndepărtat din forul public monumentul Unirii pentru a asigura o fericită perspectivă, anulând însă dezideratul lui Oreste Tafrați de care artistul creator a ținut seama realizând banca pentru eventualii cetățeni oprîți temporar pentru a dialoga cu componentele monumentului], referință și la bustul Eminescu din Grădina Copou.

3 foto 8,5x12 cm., realizate de atelierul fotografic „Girescu” din București redând monumentul Eminescu conceput de sculptorul Ioan Schmidt Faur preconizat pentru amplasamentul din Piața Universității din Iași: 1) ansamblul machetei; 2) detaliu: Filozoful; 3) basorelieful cu Cătălin și Cătălina lângă copaci și versurile din Luceafărul: Cobori în jos, luceafăr blând, / Alunecând pe o rază / Pătrunde-n codru și în gând / Norocu-mi luminează.

Constantin Cloșcă, *Ateneul Tătărași din Iași așezământ de cultură națională 1919-1940*, Editura Junimea, Iași, 1984, p. 51 nota 70 Ateneul din cartierul Păcurari, căruia i-a revenit meritul inițiativei de a ridica, prin subscripție publică, monumentul lui Mihail Eminescu din Iași. [A.N. Biblioteca II 7.737]. Ștefan Stănculescu, iulie 1987, Iași, textele de la monumentul Mihail Eminescu: semnătura și data I. Schmidt-Faur 1929.

**Cobori în jos luceafăr blând / Alunecând pe-o rază / Pătrunde în codru și în gând / Norocu-mi luminează** Turnat Școala Sup. de Arte și Meserii Buc. 1929

Fototeca Combinatului Poligrafic Casa Scânteii, clișeele: [194.726](#); [359.688](#); [525.571](#); [85.919-79](#); [320.169-83](#) monumentul M. Eminescu, Iași.

A.N.-D.J. Iași, fond Primăria Municipiului Iași, inv. 505, dosar [5/1928](#) subscripții.

Virgiliu Z. Teodorescu, *Mihail Eminescu – Simboluri ale cinstirii*, București 2000, 96 p. (trecere în revistă a preocupărilor de a aduce în forul public a monumentelor evocatoare).

39. **Mihail Gh. EMINESCU** (15 ianuarie 1850, Botoșani – 15 iunie 1889, București, înmormântat cimitirul Bellu). Studii la Cernăuți, Viena, Berlin de filozofie, economie politică, drept, anatomie și fiziologie, a desfășurat, în decursul anilor, numeroase activități ca suflor, traducător, actor, gazetar, director de bibliotecă, inspector școlar ș. a. Debutul literar l-a făcut la revista „Familia”, apoi, frecventând cenaclul „Junimea”, a încredințat spre publicare creațiile sale „Convorbirilor Literare”. Solicitățile, tracasările din perioada de activitate ca gazetar la „Timpul” l-au marcat, slăbindu-i rezistența nervoasă, fapt care a impus tratamente în țară și străinătate. Creația sa literară, predilect poetică, abordând însă și romanul, nuvela, drama, l-au definit încă din timpul vieții ca poet național, posteritatea având prilejul de a remarca noi și noi valențe ale operei sale în cele peste 15.000 de file manuscris care, prin grija lui Titu Maiorescu, primul său editor, să ajungă în patrimoniul Academiei Române. La propunerea lui Mihail Sadoveanu Posteritatea i-a acordat, ca măsură reparatorie, calitatea de membru de onoare post-mortem

al Academiei Române la 28 octombrie 1948.

40. Formula „depozitării” a fost deseori folosită, dovădindu-se de fiecare dată păguboasă generând deteriorări parțiale sau dispariții pentru a permite „valorificarea” metalului încorporat. Sunt notorii disparițiile generate de pripsele îndepărtări de pe vatra hărăzită a monumentelor Eroilor Cadrelor Didactice din Piața Victoriei pentru a face „loc” noului monument conceput de sculptorul croat Ivan Mestrović întru cinstirea Regelui Ferdinand I. Autorul preferase acest amplasament însă după amplasare el renunță la acest spațiu determinând mutarea în primul rond de pe șoseaua Kiseleff, unde s-a impus înlăturarea monumentului Infanteriei, considerat „incompatibil a „dialoga” cu noul monument amplasat în cealaltă extremitate (vestică) a rondului. Așa au fost pierdute în anul 1940 două importante monumente cu profund răsunet în conștiința românilor. Că nu vrem să învățăm din erorile proprii o demonstrează procedura de înlăturare a monumentului Independenței conceput de sculptorul Constantin Popovici pentru a fi ridicat într-un spațiu din Oradea, din apropierea zidurilor fostei cetăți. A fost o prezență efemeră, nedorită de iredentiști, așa încât după 1989, în acțiunea de edificare a unei catedrale ortodoxe a fost îndepărtat, depozitat la un Comisariat Militar unde cu o ură deșănțată a fost vandalizat, tăiat și valorificat bronzul încorporat. În toate cazurile evocate, acceptând o logică necesitate, normal era ca cei care impuneau asemenea soluții să rezolve operativ reinstalarea în noile spații hărăzite, asigurând astfel integritatea operei de artă și transmiterea pe mai departe a mesajului către viitorime.

41. **Constantin CRENGĂNIS** (1 noiembrie 1958, Iași - ), absolvent al Academiei de Arte „George Enescu”, Iași, promoția 1992 având și masteratul, carieră artistică și didactică, sculptor cu participări la expozițiile din țară și străinătate, lucrările fiindu-i integrate în colecțiile unor muzee, în forul public. Alexandru Cebuc, Vasile Florea, Negoiță Lăptoiu, *Enciclopedia artiștilor români contemporani*, vol. IV, Editura Arc 2000, București, 2001, 200 p. La p. 45.

42. TVR, 1 decembrie 1999, Iași, Piața Națiunii, solemnitatea dezvelirii **monumentului Unirii**, reconstituire realizată în decursul anilor 1995-1999 a lucrării sculptorice Olga Sturdza realizată de **sculptorul Constantin Crengăniș** inspirat de fotografiile de epocă. A fost dăltuit în marmură albă de 5,50 m. Personajul principal, România, are de model chipul reginei Maria, este încadrată de 3 femei, simbolizând provinciile istorice care s-au unit cu ȚARA. Lor se alătură un copil, reprezentându-i pe românii din diaspora.

43. **Constantin IOTZU** (28 mai 1884, Kruahova /Creșova/ Macedonia, Albania – 1 august 1962, București). Studii de arhitectură, cu o bogată activitate de proiectare, carieră universitară între anii 1940-1944. A fost, de asemenea, decan al Școlii de Arhitectură din București (pe atunci inclusă în Școala Politehnică).

A fost un arhitect român de origine aromână. Este unul din reprezentanții semnificativi ai stilului arhitectural al neo-românismului.

44. **Fundația Regală Ferdinand I** inițiată la 16 februarie 1926, la Iași, care, în anii următori, a trecut la opera de construcție, dotare și dare în folosință a bibliotecii, definită astăzi Biblioteca Centrală Universitară „Mihail Eminescu”. Fundația Regală Ferdinand I, este actul de recunoștință pentru modul cum, în decursul anilor, cei de pe plaiurile Moldovei l-au primit și tratat pe rege, inclusiv în clipele grele ale refugiului din perioada 1916-1918. Regele Ferdinand I a considerat necesar că în testamentul său să prevadă pentru ceea ce era virtuala capitală culturală a României, constituirea unei fundații reale care să-i perpetueze numele. A fost înființată la 24 februarie 1927.

A.N.-D.A.I.C., fond Casa Regală, inv. 726, dosar 1/1927, f. 227 Scrisoarea din 8 februarie 1927 a regelui Ferdinand I prin care stabilea condițiile de înființare, organizare, administrare a așezământului cultural civil și militar „Fundația regele Ferdinand I”.

Ibidem, inv. 726 Fundația Regele Ferdinand I, dosarele 5/1925, 1/1927, 1/1931, 1-2/1932, 1/1933, 1/1934, 1/1936, 1/1937, 1/1938, 1/1939, 1/1940, 1/1942, 1/1943, 1/1946; inv. 727, dosar 36/1930 rola 185, cadrele 265-294.

Ibidem inv. 726, dosar **1/1932**. Emil Prager.

Ibidem, inv. 728, dosar **95/1945**. Lucrări de artă plastică.

Virgiliu Z. Teodorescu, *Contribuții documentare referitoare la monumentele de for public din orașul Iași*, în: „Revista Arhivelor”, București, anul LXX, vol. LVI, nr. 3, 1994, p. 257-261.

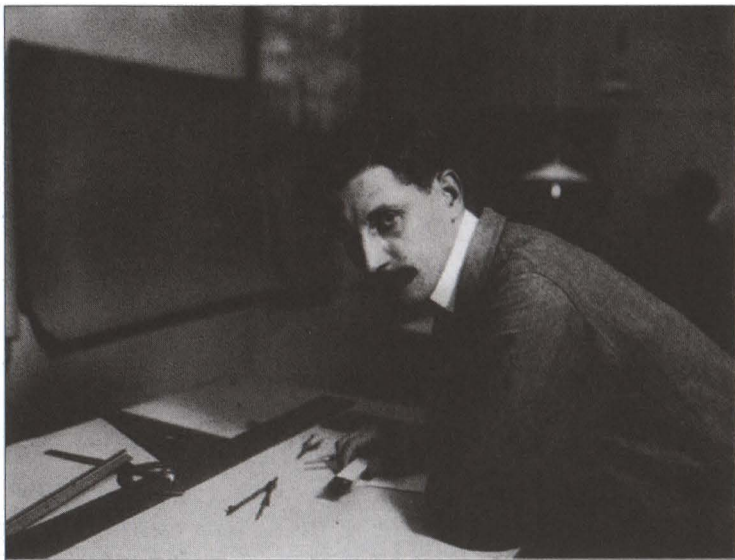
45. **Constantin A. ESARCU /Exarcu/** (5 noiembrie 1836, București – 8 iunie 1898, Băile Govora, jud. Vâlcea, cimitirul Bellu – București, figura 40, locul 35). Studii liceale la București, licența în științele naturale și doctorat în medicină la Paris; cercetător în domeniile de specialitate, dar și al izvoarelor referitoare la istoria românilor aflate în arhive, biblioteci, muzee, colecții din străinătate; carieră universitară, diplomatică, publicistică. Pentru popularizarea științelor naturii, a întronării respectului pentru mediul înconjurător, a înlătură ignoranța, superstițiile, a pus bazele revistei „Natura”. A fost inițiator al unor instituții menite de a conduce la propășirea culturală în toate mediile sociale: societatea Ateneul Român, 1865, pentru al cărui propriu edificiu a făcut celebrul apel către întreaga suflare românească: „**Dați un leu pentru Ateneu!**”, „Amicii Instrucțiunii”, 1866, transformată în 1867 în „Societatea pentru învățătura poporului român”, societatea „Filarmonică”, 1868. Ca om politic a fost senator, ministru. Valorile acumulate pe parcursul anilor le-a donat predilect Ateneului Român și Academiei Române; membru corespondent al Academiei Române ales la 1/13 aprilie 1884.

46. **Monumentele Marii Uniri**, Editura Ministerului de Interne, București, 2000, 72 p. + planșe (evocând o serie de realizări ale predecesorilor pentru cinstirea înfăptuitorilor Marii Uniri, autorul relevă marea răspundere întru pregătirea centenarului, anul 2018, impunând cu anticipație să stabilim ce, când și cum aducem în forul public simboluri semnificative, demne ca moștenire pentru viitor.)

**Arcul de Triumf**, Editura Militară, București, 1995, 71 p. text, imagini, bibliografie (valorificând documentele epocii, este evocată istoria acestui simbol al demnității naționale, formulându-se propunerea ca interioarele să servească pentru organizarea unui muzeu, cu acces la aticul edificiului).

## SUMMARY

*The article presents monuments that once embellished Bucharest - monuments representing noted personalities in the history of modern Romania, and destroyed during the communist era. The author pleads for the reconstruction of these monuments.*



Ernest Henri Dubois, la planșetă concepând o nouă lucrare.



Fața vestică a monumentului Ion C. Brătianu.



Fața estică a monumentului Ion C. Brătianu.



București, 1903 – solemnitatea inaugurării monumentului Ion C. Brătianu





București, la intersecția celor două mari axe rutiere ale Capitalei amplasamentul monumentului Ion C. Brătianu. Componentele care au fost integrate fațadei cu deschidere spre est.



Componentele care au fost integrate fațadei cu deschidere spre vest.



Componentele care au fost integrate fațadei cu deschidere spre nord-est.



Monumentul Ion C. Brătianu cu deschidere spre zona nordică a bulevardului  
În partea stângă fragmentar Palatul Universității, în dreapta se poate remarca prezența « Panoramei »  
care în deceniul al patrulea al veacului trecut găzduia manifestărilor artistice fie ale Tinerimii Artistice,  
fie ale Salonului Oficial. În dreptul străzii Batiștei clădirea « Creditul Minier »



În același deceniu au intervenit două esențiale modificări în zonă. A fost edificat blocul Carlton care s-a surpat la cutremurul din 10 noiembrie 1940. Pe vatra actuală a hotelului „Intercontinental București” a fost desfăcută „Panorama”.



Spațiul central al Pieții după înlăturarea monumentului





Monumentul G.C. Cantacuzino (1845-1898) modelat de sculptorul Ernest Henri Dubois. După turnarea în bronz a pieselor artistice a fost amplasat în București în zona nordică a Grădinii Icoanei. Pana pe care personajul feminin o ținea în mâna dreaptă, în 1904, la inaugurarea monumentului, a dispărut între timp.



București, Monumentul Tache Ionescu



Ambientul în care a fost amplasat monumentul Tache Ionescu



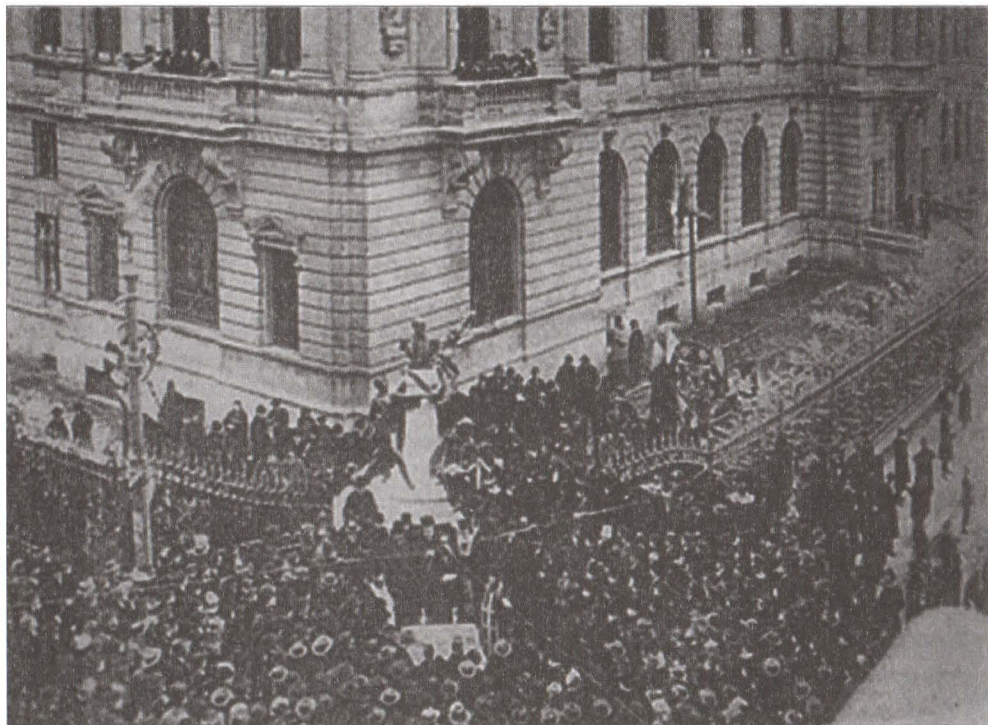
**Monumentul fusese amplasat în imediata apropiere a casei Tache Ionescu  
Edificată la 1888 = ?**





București, alveola din curtea B.N.R. la intersecția străzilor Lipscani și Eugeniu Carada unde în 1924 a fost dezvelit monumentul dedicat cinstirii finanțistului Eugeniu Carada, lucrare concepută și modelată de sculptorul Ernest Dubois, montată în România de către fostul său elev Dimitrie Mățăuanu.





Solemnitatea dezvelirii și sfințirii monumentului în ziua de 20 februarie 1924.

Fotografie-document de la ceremonia inaugurării monumentului.

Au onorat evenimentul Ionel I.C. Brătianu, Mihai Orleanu, președintele Camerei,

Ferekidi – președintele senatului, I.C. Duca, Vintilă Brătianu și o mare de lume!

Slujba de sfințire a monumentului a fost oficiată de Mitropolitul Miron Cristea.

Au mai fost de față Liviu Rebreanu, Aristide Blank, I. Pillat, Al. Brătescu Voinești și mulți alții.

Fototeca Combinatului Poligrafic Casa Scânteii, clișeul 26.333

